

KISS ANDREI

Până în prezent s-au întocmit puține lucrări de sinteză despre complexul de mlaștini bănățene și în special despre Valea Ierului. Schimbările radicale petrecute aici, în urma intervențiilor umane, au redus peisajul mlăștinos la dimensiuni critice, d.p.d.v. al avifaunei. În strânsă concordanță cu situația păsărilor clocitoare ne vom referi și la dinamica modificării peisajului natural. Prezentarea observațiilor este cronologică, de la începutul secolului până în zilele noastre, bazându-ne pe observațiile unor ornitologi bănățeni consacrați, ca LINTȚIA DIONISIE (în continuare prescurtat LD), NADRA EMIL (NE), PAȘCOVSHI SERGIU (PS), BABUȚIA TEODOR (BT), GUȘCHIEVICI CAROL (GC), NEUMAN HEINZ (NH), KISS ANDREI (KA), până în 1995, ș.a. În dorința noastră de a corecta și completa pe cele știute, venim în sprijinul cunoașterii și aprecierii la justa sa valoare ecologică a acestui ultim refugiu al păsărilor, mlaștina străveche: Rezervația Ornitologică de la Satchinez.

Specii clocitoare recente

Podiceps ruficollis (Corcodel mic). În 1946 se observa (PS) "mulți" în 1948 "câțiva", în 1962.09.10 (BT), 30-40 ex. într-un singur cârd cu rațe și lișițe. (NE) observă la 11-12.09.1964, 130-40 ex, respectiv la 18-19.09.1964, 60-70 ex. Noi am observat începând din 1975 în fiecare an. Cel mult 9 ex.ad. pe ochiul de apă Popa Nica la 6.10.1982, care de atunci a fost invadat de vegetație de apă. Această specie, se pare puțin pretențioasă, se menține la 3-5 perechi clocitoare, de preferință la Barajul Gelu și pe Canal. (KA)

Podiceps cristatus (Corcodel mare). Prima observație se datează din 2.04.1913 (LD), o femelă colectată. În trecut apărea rar în perioada clocitului. În 1970 (BT) observă 5-8 ex. fără prezența puilor. În ultimii zece ani apar 1-3 perechi clocitoare la Barajul Gelu, îndeosebi în anii ploioși. (KA)

Botarus stellaris (Buhai-de-baltă). Preferă locurile cu stufăriș întins. își trădează prezența prin sunet, mai rar prin zbor. Prezent în toate anotimpurile, iarna de obicei în apropierea izvoarelor de apă caldă. La Satchinez nu i s-a dat

importanță acestei specii "cu viață ascunsă". Noi am observat în fiecare an, apreciem existența a 4-5 perechi clocitoare în Rezervație și la Barajul Gelu, iar în aval de comună 3-4 perechi. (KA)

Ixobrychus minutus (Stârc pitic). (PS) observă precis de câteva ori între anii 1937-48. Pentru această perioadă (LD) apreciază ca fiind cuibăritoare pe răchitișul din stuful bălților și smâcurilor. (NE) consideră frecventă, în 23.06.1964 observă 5 ex. Acum cuibăresc în România 2-3 perechi, în împrejurimile comunei 3-4 perechi. Din 1974 încoace aproape anual am găsit 1-2 cuiburi, pe răchită de obicei. (KA)

Nycticorax nycticorax (Stârc-de-noapte). Din Familia Ardeidae este specia cea mai des întâlnită. Cuibăritul ei în colonie mixtă se semnalează de prima dată din 29.06.1934 (LD), care a selectat atunci câteva exemplare pentru colecția sa. În 25.06.1939 (LD-PS-NE) vizitează colonia de la Râtul Mare și Verbuncu, în aval de comună, și apreciază existența între 40 și 70 de perechi clocitoare în stuf. În următorii zece ani urmează o mutare lentă dar sigură a coloniei spre nord, în amonte de comună, datorită accesibilității cuiburilor și a repetatelor arderi de stuf. la 18.07.1948 (PS) găsește instalată, colonia în dreapta căii ferate Timișoara - Periam. Pe sălci și răchite cuibăreau 20-25 perechi în vecinătatea celorlate ardeidae (stârci galbeni și egrete mici). Aici fiind un loc favorabil, în mijlocul Rezervației, înconjurat de apă, stârcii-de-noapte își măresc efectivele la 220-230 perechi (NE) în 1959. La începutul anilor '60 (NE) consideră ca frecventă și în perioada 23-26.06.1964 observă cel mult 60 ex. La sfârșitul anilor '60 apare invazia ciorilor-de-semănătură, după tăierea plopilor pe alea Gării, fenomen care a influențat negativ viața coloniei. După ce ciorile atacă permanent cuiburile consumând ouăle stârcii abandonează sălciile și se stabilesc pe răchite cu cuiburile la 1-1,5 m deasupra nivelului apei. În 1967.07.16 (BT) găsește colonia pe sălciile înconjugate de răchite dinspre Bărăteaz și apreciază la 4-500 (!) numărul perechilor clocitoare. Din 13.05.1970 și câțiva ani în șir, se efectuează combaterea ciorilor cu armă de foc, intervenții care au afectat și cuiburile stârcilor-de-noapte. După exterminarea coloniei de ciori colonia mixtă se mută la vechiul loc și se constată o creștere lentă a efectivelor. În 1974 noi am constatat 100 perechi clocitoare. În paralel însă cu desăvârșirea proiectelor de regularizare și desecarea zonelor umede, scade treptat nivelul apei în Rezervație, vegetația invadează ochiurile de ape deschise (Popa Nica, La Plopi, ș.a.), Bara Mare pe o întindere apreciabilă, în aval de comună, este redată agriculturii... Și toate aceste locuri de hrănire prin excelență a stârcilor. În iarna anului 1981/82, iarna grea cu ninsori abundente și îngheț, sălciile din colonia de cuibărit au fost tăiate în mare parte, pentru lemne de foc de către localnici. Locul coloniei se mută iar în răchitișul din apropierea Bărăteazului, apoi în stânga căii ferate, tot pe răchite. Tăietorii de răchită

deranjează însă anual, iar în ultimii ani numărul mare de mistreți face ravagii, scuturând puii din cuiburi și consumându-i. Reducerea treptată a acestei specii credem că se datorează fenomenelor ecologice care au influențat în sens negativ viața coloniei mixte, precum și reducerea la dimensiuni suboptimale a suprafețelor apelor (locurilor de hrană al stârcilor). Reducerea bazei trafice a fost influențată și datorită schimbării chimismului apei, prin scurgerile de pe versanți, schimbării PH-ului, al transparenței, accentuării lipsei de oxigen, fenomene care au generat o scădere numerică a speciilor acvatice, a nevertebratelor în special, dar și al peștilor. Ibidem și la celelalte specii clocitoare în colonia mixtă. În 1995 au cuibărit cca. 50 de perechi de stârci-de-noapte, într-un pâlcc de răchitiș în formare, în stânga căii ferate. (KA)

Ardeola ralloides (Stârc galben). În perioada lui (LD) aprecia, ca fiind destul de frecvent în Banat. Până în anii '70 d.p.d.v. al perechilor clocitoare urma imediat după stârcii-de-noapte. În 25.06.1939 (PS) observă 3-35 perechi. În 1943 idem. La locul actualului colonii, în 1.07.1948 observă doar un cuib cu pui, la locul de hrănit, care era atunci Bara Mare, constată existența a mai multor exemplare. După (NE) era destul de frecventă, în 1959 cuibăresc 50-55 perechi. În 1964 observă la o ieșire cel mult 5 ex. și consideră specia puțin frecventă. Noi am observat cele mai multe perechi clocitoare, 5-6, în 1977. De atunci numărul lor scade treptat, în 1984 1 pereche, constatându-se totuși o ameliorare în ultimii ani (2 perechi în 1995). (KA)

Egretta garzetta (Egreta mică). (LD) spunea: "În Banat am putut observa în ultimul deceniu mai des în trecerile de toamnă, cârduri cuprinzând 25-30 ex., ceea ce este foarte îmbucurător, cu atât mai mult cu cât înainte de 2-3 decenii abia se puteau vedea numai exemplarele singuratice". Cele afirmate despre egreta mare se referea în mare măsură și la egretele mici, deși situația și soarta acestei specii se pare astăzi mai puțin bună. Este puțin probabil, ca printr-o ocrotire mai eficientă și în special refacerea bazei trafice (reinundarea lacului Bara Mare în spiritul Convenției de la Ramsar) numărul lor să sporească. Din exemplarele colectate la Satchinez primele sunt din 1937. Până în 1947 nu s-a constatat aici cuibăritul acestei specii. Numărul mare de exemplare, cca. 40, poate să se datoreze răspândirii postnupțială a exemplarelor dintr-o colonie apropiată de pe Mureș din Ungaria. Prima pereche urmărită de ornitologi a încercat să cuibărească în 1947, fără succes însă. Peste un an câteva perechi s-au înmulțit în colonia mixtă cu stârcii-de-noapte (PS). În 1959 (NE) găsește 35 de perechi clocitoare, după ce se constată o scădere lentă, în 1964 4-5 perechi. În 1967 după (BT) cuibăreau 10-15 perechi, când în colonie s-au instalat ciorile-de-semănătură și 1-2 perechi de ciori grive. Aceștia cuibărind mai timpuriu, fiind sedentare, au ocupat coronamentul din centrul coloniei, înaintea sosirii stârcilor, iar aceștia au trebuit să caute alte locuri. Apropierea cuiburilor stârcilor a servit la

diversificarea hranei ciorilor, care devorau ouăle proaspăt depuse, prima dată al stârcilor-de-noapte, ulterior al egretelor mici. La 13.05.1970 în colonie se observă 2 familii de egrete care au rămas fără progenitură în acel an. Numărul perechilor se restabilește încet, după observațiile noastre în 1977 ajungând la 10-12 perechi. Datorită noilor condiții naturale amintite la stârcii-de-noapte și numărul egretelor mici a suferit o scădere continuă, ca după 1989 să se constate o ușoară ameliorare, ajungând la 7-8 perechi în 1995. (KA)

Tabel cu situația numerică a perechilor clocitoare în colonie mixtă

Nr. crt.	Anul	Denumirea speciilor/ numărul perechilor clocitoare		
		NYCTICORAX NYCTICORAX	ARDEOLA RALLOIDES	EGRETTA GARZETTA
1.	1934	50-80	--	
2.	1939	40-70	30-35	-
3.	1943	-	30-35	-
4.	1947	-	-	1/fără pui/
5.	1948	20-25	1-1câteva perechi	
6.	1957	20-25	20-25	5-10
7.	1958	80-100	30-35	10-15
8.	1959	220-230	50-55	30-35
9.	1964	250-280	3-4	4-5
10.	1967	400-500	10-12	8-10
11.	1970	60-70	1-2	2/fără pui/
12.	1974	100	3-4	4-5
13.	1975	70-80	1-2	3
14.	1976	75-85	3-4	8-10
15.	1977	80-100/III, 210/VII, 5-6	10-12	
16.	1978	70-80	5	8-10
17.	1979	60-70	4	7-8
18.	1980	65-75	3-4	5-6
19.	1981	-	-	3
20.	1982	60-70	2	2
21.	1984	20-30	1	1
22.	1988	18-20	2	3
23.	1991	25-30	2	2
24.	1992	20-25	1	2
25.	1993	20-25	1	3
26.	1994	35-50	2	5-6
27.	1995	50-60	2	7-8

Ardea cinerea (Stârc cenușiu). (LD) relatează, că la o baltă în apropierea Timișoarei (la Satchinez n.n.), unde cloceau în trestie mai multe perechi de stârci vineți și de noapte, între ei găsindu-se și 15-20 perechi de stârci galbeni, câțiva țărani, pescari clandestini, au luat din cuiburi coșuri de pui mai mici sau mai mari, aruncându-i pe mal, sau trântindu-i pe pământ. Iată, că probabil în

trecut stârcul era mult mai frecvent, ca specie cuibăritoare în Valea Ierului. După relatările lui (NE) în trecut apărea destul de des, însă de când s-a distrus colonia de la Râtul Mare, unde în 1924 au cuibărit 8-10 perechi, împreună cu stârcii-de-noapte, nu a mai cuibărit. (PS) a observat frecvent în perioada cuibăritului, dar nu a găsit cuiburi. (BT) afirmă, că 2-3 perechi au cuibărit în stuful dinspre Biled (dar nu precizează anul), în locul coloniei vechi. (NE) în perioada clocitului (1964) observă 1-2 ex., fără cuibărire, iar toamna 10-12 ex. Noi am observat în fiecare an, aproape în toate lunile 1-5 exemplare. În 1982 la marginea coloniei pe o salcie uscată, la 2 m de nivelul apei. A rezultat 1 pui. În 1987 pe o tufă de răchită, înconjurată cu stuf, în amonte Barajului Gelu, a cuibărit și a crescut 3 pui. În 1989 și în 1992 a cuibărit din nou pe aceeași tufă. Posibil ca cuibăritul să se repete mai des. (KA)

Ardea purpurea (Stârc roșu). (LD) scria - "am văzut purpuriu stând la pândă la vizuinele de popândău/*Citellus citellus*, tocănițe în Banat / de pe izlazul de lângă lacurilor din comuna Satchinez, așteptând să se ivească popândăi, mai ales cei tineri, ca să-i apuce cu ciocul. Pentru ca să nu-l scape și să-l scape omorî, a alergat cu el la apă și l-a ținut acolo până când s-a înecat, pentru ca apoi să-l înghită în întregime, sau să-l ducă la pui". La data de 25.06.1939 când (PS) intră în colonie (LD) de pe mal apreciază numărul stârcilor roșii la 15 perechi. În a doua colonie, la locul cel vechi, (PS) a găsit separat alte 15 cuiburi. În 11-18.07.1948 l-a găsit cuibărint în stânga lângă rambleul căii ferate, în perioada hrănirii puilor. (NE) dă următoarele cifre de perechi clocitoare: 1957 - 20,25; în 1958 - 10,15; în 1959 - 35,40; în 1964 apreciază ca puțin frecventă observând cel mult 6-8 ex. În 1966 (BT) amintește de 8 cuiburi construite numai în stuf. (CG) găsește un cuib în trestie, lângă colonia cu sălcii și trei cuiburi în aval de calea ferată, la vechiul lor loc, în 1970. După observațiile noastre în 1976 o pereche cuibărea pe partea stângă a căii ferate, unde stuful s-a pipernicit, fiind treptat înlocuit de papură, 4 perechi în amonte de colonia cu sălcii, la cca. 50 m în stuf dens. În 1977 6-7 perechi, extinderea spre calea ferată. În același loc în 1978 și 79 câte 5-6 perechi. În 1980 6-7 perechi. La 9.02.1982 am numărat 16 cuiburi din stuf din care în anul precedent au fost folosite doar 5-6 cuiburi. În 1984 5 perechi, în 1988 - 7 perechi. Repartiția cuiburilor, după construirea Barajului Gelu, astăzi (1995) se prezintă astfel: în perimetrul Rezervației cuibăresc regulat în stuf 5-6 perechi, la Baraj rareori 2-3 perechi, iar în aval de comună 4-5 perechi. În alte văi apropiate, la Calacea de ex. 1-2 perechi. Se pare, că numărul în general al stârcilor roșii este în scădere, acumulările mici și mijlocii în parte colmatate, invadate de stufăriș permit însă concentrări surprinzătoare de cuibărire în colonie, în special în zone foarte liniștite. (KA)

Ciconia ciconia (Barza albă). Specie complementară Rezervației. Aici se hrănește cu exclusivitate. Numărul lor este în regres, în funcție cu diminuarea bazei

trofice și a posibilităților de cuibărire. La Satchinez în 1976 - 6, în 1982 - 5, în 1984 - 4, în 1991 - 2 și în 1994 - 4 cuiburi au fost locuite, majoritatea pe stâlpi de beton. (KA)

Anas platyrhynchos (Rața mare). Este cea mai frecventă specie dintre rațele sălbatice, observată în tot timpul anului. Cuibărește de obicei în apropierea apelor, destul de des în rogoz și în iarbă înaltă sau chiar în scorburile sălciilor, în cuiburi părăsite de ciori grive și coțofane. În 1964 (NE) observă 19-20 ex. în timpul ciocitului și 3-4000 ex. în pasajul de toamnă de obicei. (BT), care acordă cea mai mare atenție acestei specii în lucrarea sa relatează, ca trei ani la rând (1963-1965), a fost un cuib de rață, în bifurcația unei sălcii cu diametrul de 60 cm, la 1 m de sol, situat la marginea unei bălți, la 2 m de un drum mai puțin circulat. De fiecare dată rața a fost observată având capul spre drum și a suportat privirile oamenilor. În cei trei ani cuibul nu a fost distrus și din toate ouăle au ieșit boboci. Tot el relatează, că în 1962 rațele la Satchinez s-au vânat fără nici o restricție. Din 1963 s-a constituit un fond experimental pe o suprafață de 4000 ha, din care la 300 ha cuprinzând bălți și mlaștini (practic toată Rezervația și zonele umede n.n.) s-a oprit vânătoarea. Pe aceste terenuri s-a putut constata aproape constant prezența efectivului de reproducere, 350-400 perechi, care odată cu apariția tineretului a crescut în august la 2000-2500 ex., apoi cu deschiderea sezonului de vânătoare efectivul aproape s-a dublat, cu rațele venite din alte fonduri. Tot în această perioadă pescuitul la Satchinez s-a practicat mai puțin, astfel ziua se putea observa pe pășunile din jurul bălților 800-1500 ex. Din 1965 a început pescuitul intensiv și rațele s-au retras în stuf și pe insula de la Cotul Morii. În următorii ani aici s-a instalat o sondă de foraj petrol și s-a amenajat trecerea unei conducte mari peste vale. Rațele din nou au fost nevoite să părăsească locul, menținându-se pe fânețele Bărăteazului, pe locul cel mai frecventat și astăzi în timpul pasajelor. S-a mai experimentat atunci cuibăritul rațelor în locașurile artificiale, precum și hrănirea lor în timpul iernilor grele, când s-a reușit să se mențină un efectiv de 3-400 ex. de rațe în zonă. După observațiile noastre în zonă clocesc cca. 70-80 perechi. În perioadă de toamnă (09.1991) am observat 1500-2000 ex. în porțiunea terminală a Barajului Gelu. Primăvara, în pasaj, se observă cele mai mari concentrații, când rațele mari se asociază și cu alte specii, de regulă **Anas crecca**, **Anas penelope**, ș.a. (La 3.03.1991 - 2500-3000 ex, la 28.02.1992 - 2000 ex., la 1.03.1993 - 1500 ex., la 27.02.1994 - cca. 2000-2500 ex., la 10.03.1995 - 2000 ex.). (KA)

Anas querquedula (Rața cârâitoare). După semnalările lui (LD) a cuibărit în trecut în județ. La 11.07.1948 (PS) observă precis juvenili nezburați și apreciază, ca este frecventă în perioada cuibăritului. (NE) Întâlnește la începutul anilor '60, dar ca la o specie frecventă nu apreciază cuibăritul. În 1964 primăvara observă max. 30 ex., iar toamna până la 3-400 ex. Și (BT) în 09.1963 observă 700 ex., din care majoritatea, până în octombrie, au părăsit zona. (NH) observă

cele mai mari stoluri toamna, 300-350 ex. Din observațiile noastre reiese că pasajul cel mai intens toamna se desfășoară în septembrie, începutul lunii octombrie. La 09.1991 am observat cca. 380-450 ex. pe Valea Sârbilor. Deși nu am căutat cuiburi, după observațiile noastre de adulți și juvenili, apreciem ca posibilă a cca. 25-30 perechi în Valea Ierului. (KA)

Anas clypeata (Rața lingurar). Dacă în trecut a fost apreciată ca o specie rară, observată îndeosebi în pasaj, (PS) în 09.1963 observă 50 ex., (NH) a observat stoluri de 45-50 ex., în ultimii ani, în raport cu celelalte rațe, apare din ce în ce mai frecvent. Noi am observat cel mai mult 10-15 ex. (25.09.1992). În timpul clocitului (NE) în 1964 a observat 6-8 ex., iar noi în ultimii ani am observat 2-4 ex., de regulă perechi. Posibil să cuibărească 2 perechi la Barajul Gelu. (KA)

Aythya ferina (Rața cap-castaniu). Sosesc de regulă la sfârșitul lunii februarie, începutul lunii martie și pleacă în noiembrie, în ierni blânde staționând în număr redus de exemplare, printre celelalte rațe. (BT) observă cel mult în toamna anului 1969, 60 ex. și apreciază că la Satchinez rămân 3-4 perechi să cuibărească. (NE) observă 10-14 ex. în timpul clocitului. Noi am observat 8-10 ex. în fiecare an perioada cuibăritului (la 25.06.1991, femelă cu 4 pui). Cuibăresc ocazional 3-5 perechi. În pasaj apar până la 100 ex. de regulă primăvară cu rațe mari. (KA)

Aythya nyroca (Rața roșie). Specie frecventă la Satchinez. (PS) la 31.10.1948 observă chiar abundentă, fără cifre concrete. (NE) observă cel mult 12-15 ex. și apreciază ca frecventă (în 19-21.05.1964). (BT) semnalează concentrări în cârduri până la 20-25 ex. De regulă însă observă 8-10 ex., în 1969. Noi am observat în pasaj, cu celelalte rațe, 40-50 ex. Cuibăresc regulat 10-15 perechi în Valea Ierului. (KA)

Circus aeruginosus (Herete-de-stuf). (PS) aprecia ca frecventă în biotop. Într-un an la 6-7.12 a observat încă multe exemplare. În 11.07.1948 o pereche a cuibărit în imediata apropiere a coloniei de stârci în stuf. După (NE) este o specie frecventă ce poate fi observat aproape pe tot parcursul anului. Observă în 1964, 4-6 ex. la o ieșire. După observațiile noastre, și astăzi este o specie comună și cuibăritoare. Și în zăvoaiele mici cu stuf, pe neașteptate se poate găsi câte o pereche cuibărind. În zonă cuibăresc cca 15 perechi din care în Rezervație în 1991-6, în 1993-7 iar în 1995-8 perechi. (KA)

Falco subbuteo (Șoimul rândunelelor), (PS) și (NE) au observat ca o specie rară, câte un exemplar, al ieșirii. Noi am observat cuibărind accidental în 1982, 1985, 1991 și în 1994 când cuibăritul a fost întrerupt din cauza cōpacului. A folosit cuiburile părăsite a ciorilor grve la marginea Rezervației, în stânga căii ferate. (KA)

Falco tinnunculus (Vânturel roșu). (PS) între anii 1939-1948 aprecia că în mod surprinzător foarte rar. În 1967 a găsit cuibărind într-o grădină la marginea bălții. Între 1964-67 mai multe exemplare au fost colectate de către silvici și în

perioada cuibăritului. După (NE) specie puțin frecventă, observă, mai degrabă iarna, 2-3 ex. După observațiile noastre în Rezervație cuibăresc 4-5 perechi, de regulă pe sălciile marginale, în cuiburi de cioară grivă, mai rar pe răchite în cuiburi de coțofană. Construiește și cuib propriu din crengi subțiri, niciodată din trestie. Combaterea răpitorilor prin împușcare și otrăvire, dar mai cu seamă stârpirea rozătoarelor, prin diferitele metode, diminuează foarte mult numărul indivizilor, precum și abundența bazei trofice. În 1995 cuibăreau 4 perechi; alte 6 perechi s-au mutat pe duzii marginali drumului Satchinez - Variaș, sau în livada de pomi de la Gelu. (KA)

Perdix perdix (Potârniche). (PS) observă în 6.10.1967 o pereche, la 12.09.1970 un grup. Fiind o specie comună nu i s-a dat importanță în trecut. În colecțiile științifice au rămas doar puține exemplare. Cuibărește rar în buruienile marginale trestiei. Din apariția mistreților în masă (1980) se poate întâlni din ce în ce mai rar. Iarna (1982) am observat 12 exemplare. La 8.01.1993 - 6 ex. (KA)

Coturnix coturnix (Prepeliță). În trecut era o specie frecventă, azi este o specie foarte rară. În jurul Rezervației, în fânețele umede, în lucernă, soia, ș.a. își trădează existența după voce în perioada împerecherilor. Posibil 2-3 perechi, cuibăritoare. (KA)

Phasianus colchicus (Fazan). Dintr-o specie foarte comună, după apariția mistrișilor (în toamna 1982 s-au împușcat 18 ex.!), a devenit una puțin frecventă. Comun în terenurile învecinate. În toamna 1991, având hrană suficientă (cereale rămase pe câmp) am întâlnit foarte rar în Rezervație. În decurs de o zi, la 10.01.1994, am observat 13 ex. (KA)

Rallus aquaticus (Cârștul-de-baltă). Foarte rar se arată observatorului. (PS) a identificat de câteva ori, în 13.02.1938, în plină iarnă, în 30.10.1948, 2.09.1969 și în 12.09.1970, după vocea sa caracteristică. noi am observat, până în anul 1982 în jurul izvoarelor calde. După apariția mistreților se aude mai rar. un ex. mort, ros de șobolanul de apă, am găsit la 5.04.1993. Posibil să cuibărească 4-5 perechi lângă Canal. (KA)

Porzana porzana (Crestet-pestriț) și **Porzana parva** (Crestet cenușiu). În afară de câteva observații nesigure, cuibăritul cert al acestor specii nu este dovedit. Condițiile de biotip fiind satisfăcătoare, le considerăm, ca posibil cuibăritoare în număr redus. (KA)

Gallinula chloropus (Găinușă-de-baltă). Deși nu este rară se arată destul de greu. (PS) a surprins o familie cu pui la 11-25.07.1948. După (NE) este frecventă. A observat laolaltă și 4 ex. (11-12.09.1964). După observațiile noastre cuibărește în 8-10 perechi. (KA)

Fulica atra (Lișița). (PS) la data amintită a observat mai multe familii cu pui. După (NE) în 1964 a fost o specie comună, în perioada cuibăritului observă până la 40 ex., iar în septembrie concentrări de 1.500 ex. (BT) pe fondul

experimental Satchinez a observat 150-200 perechi clocitoare, în 1965. A constatat, că lișițele gonesc rațele cuibăritoare în biotip, în special fiind vizate speciile de **Aythya**, iar în anii ploioși (1965-66), când se formau numeroase bălți în câmpia joasă, perechile clocitoare s-au dispersat în zonă, pe perioada cuibăritului. Având aceleași pretenții față de mediu, o predomină pe specia precedentă. Însă numărul lișițelor, încă frecvente, a fost limitat de reducerea suprafețelor umede. Astfel din Rezervație au dispărut aproape de tot. La Baraj în perioada de clocire, în 1989, am observat cca 200 ex. La 2.06.1993-94 ex. În mod obișnuit 15-25 ex. Cuibăresc cca 40-50 perechi. (KA)

Vanellus vanellus (Nagât). În trecut a apărut constant, uneori în abundență. (PS) observă foarte mulți la 31.07.1946, la 6-7.12.1947. De obicei apare în număr mare înaintea migrației de toamnă. (NE) observă în 1964 în perioada cuibăritului 3-4 ex. toamna, în septembrie 30-40 ex. (BT) apreciază, că după frecvență apare imediat după lișiță. După observațiile noastre numărul perechilor clocitoare variază de la un an la altul. În anii secetoși 1-2 perechi, în anii ploioși 5-6 (și chiar mai multe) perechi cuibăresc în fânețele și pășunile umede din vecinătate.

Gallinago gallinago (Becațina comună). Destul de frecventă, fără a fi abundentă susține (PS), care a observat câteva ex. la fiecare ieșire între anii 1938-1970. (NE) consideră frecventă, în 11-12.09.1964 observă 15-20 ex. După observațiile noastre posibil să cuibărească 4-5 perechi, numărul lor este în scădere față de trecut. În ierni blânde, 1994, se pot observa pe Canal 1-2 ex. (KA)

Streptopelia decaocto (Guguștiuc). Până în anii 1948 nu s-a semnalat prezența lui în zonă. Astăzi specie comună, cuibărește ocazional și în Rezervație, câte o pereche. (KA)

Streptopelia turtur (Turturică). A fost observată uneori pe marginea bălților de către (PS) la 31.07.1946 - multe, la 25.07.1948, la 13.10.1967 și la 12.09.1970. Astăzi fiind specie rară, cuibărește ocazional 1-2 perechi (1985, 1988, 1993). (KA)

Cuculus canorus (Cuc.) (PS) observă pui zburător hrănit de **Acrocephalus arundinaceus** în 11.07.1948 și un cântec târziu la 16.07. 1967. (NE) observă 3-4 ex. la o ieșire din această specie comună. Cuibărește regulat. Noi am observat număr maxim de 16 ex./ ieșire. (KA)

Asio otus (Ciuf-de-pădure). (LD) nu semnaleză, (NE) găsește ca o specie rară. După observațiile noastre în anii '70 a devenit o specie frecvent cuibăritoare în rezervație, cu 17-20 cuiburi anual, de obicei ocupa cuiburi de coțofană de pe răchite. Datorită motivelor similare descrise la vânturelul roșu, numărul perechilor clocitoare a scăzut, în 1991 la 3-4, în 1993 la 4, în 1995 la 5 cuiburi din care 2 cuiburi erau în tufele de porumbe (**Prunus spinosa**) în amonte de Rezervație. (KA)

Athene noctua (Cucuvea). În trecut se observa mai mult în comună. După extinderea sectorului legumicol în vecinătatea Rezervației, o preche s-a instalat pe podul unei clădiri. Staționează pe coș dar și pe sălcii, se hrănește frecvent în Rezervație. Anul 1995 a fost extrem de bogat în rozătoare ceea ce sperăm, că va influența pozitiv viața bufnițelor din zonă și în continuare. (KA)

Alcedo atthis ispida (Pescăruș albastru). Se poate observa în preajma canalului, ducând hrană în perioada creșterii puilor. Probabil cuibăresc 2-3 perechi. (KA)

Merops apiaster (Prigoare). Există o colonie de 25-30 de cuiburi în imediata vecinătate a Rezervației într-un zid de loes. Datorită deranjului permanent, în special din partea copiilor, în 1991 au reușit să cuibărească numai 5 perechi. În anumiți ani din cauza folosirii loesului lutos toată colonia se desființează (1984). În 1994 cuibăreau 7 perechi, în 1995 cuibăreau 6 perechi. (KA)

Upupa epops (Pupăză). Cuibăresc regulat 1-3 perechi. În 1984 am găsit cuib cu 4 ouă într-un trunchi uscat de salcie. În 1988 l-am găsit cuibărind la intrarea unei vizuini de vulpe, părăsită, iar în 1993 într-o țevă de beton de la Baraj. (KA)

Dendrocopos syriacus (Ciocănitoarea-de-grădină). Cuibărește ocazional. În 1987 cuib cu 4 pui, în 1994 cu 5 pui, de ambele dăți în sălcii, de ultima dată, în apropierea la 30 cm de o familie de **Sturnus**. (KA)

Dendrocopos major (Ciocănitoare mare). Ocazional. În 1990 a cuibărit într-un plop piramidal. (KA)

Galerida cristata (Ciocârlan). 2-4 perechi cuibăritoare, pe rambleul căii ferate, și în ierburi marginale. Iarna se pot număra 15-20 ex. cu ocazia unei ieșiri. (KA)

Alauda arvensis (Ciocârlia-de-câmp). Specie accesorie, foarte frecventă în câmpiile învecinate. Câteodată cuibărește în vegetația ierboasă de pe marginea Canalului Izvorin. (KA)

Riparia riparia (Lăstun-de-mal). Câteodată se asociază 2-3 perechi cu speciile de **Merops**, 15-20 perechi cuibăresc în malul Canalului. (KA)

Oriolus oriolus (Grangur). (NE) aprecia ca o specie frecventă, Astăzi cuibăresc 1-2 perechi, în partea de amonte a Rezervației, pe ploi și pe salcâmi. (KA)

Garrulus glandarius (Gaiță). Cuibărește ocazional "La Plopi" (1982, 1988, 1989, 1991, 1995). (KA)

Pica pica (Coțofană). În ultima perioadă a scăzut numărul perechilor ciocitoare la 4-5. Dacă sunt accesibile cuiburile paznicul de Rezervație distruge ponta, dacă nu, extermină prin împușcare. Majoritatea perechilor s-au mutat pe duzii de lângă drumurile județene. Se hrănesc și sunt prezenți în Rezervație, 4-5 perechi. (KA)

Corvus corone cornix (Cioară grivă). Hărțuielile și distrugerile din perioada cuibăritului (ca și la coțofană) au dat rezultatele scontate. Numărul perechilor clocitoare a scăzut la 3-4 în 1995, față de 10-15 din 1977. Este de remarcat, că efectivul speciilor cuibăritoare pe sol, precum și al passeriformelor, puii cărora erau o potențială hrană pentru ciori grive, nu a crescut în proporția reducerii numărului perechilor de ciori grive și coțofene. În lipsa cuiburilor însă a scăzut efectivul la **Asio otus** și **Falco tinnunculus**! (KA)

Corvus monedula (Stăncuța). Ocazional cuibăresc 1-2 perechi. (KA)

Remiz pendulinus (Boicus). (PS) a observat în 1946 mai multe exemplare în grădini din marginea bălților. La 11.07.1948 un exemplar ducea material pentru cuib. Cuibărește ocazional. Erau ierni (1974-85) când de fiecare dată se putea depista 2-3 cuiburi, de obicei pe sălcii înconjurate de ape și stof dens. La 27.02.1994 am găsit 1 singur cuib! (KA)

Saxicola rubetra (Mărăcinar). Cuibărește din ce în ce mai des în buruienile de pe marginea Rezervației și în Vale Sârbilor, 5-10 perechi. (KA)

Erithacus rubecula (Măcăleandru). Anual cuibăresc 1-2 perechi în porțiuni de zăvoaie, cu sol uscat. (KA)

Luscinia megarhynchos (Privighetoare roșcată). După vocea masculilor posibil 4-5 perechi cuibăritoare între răchitișul marginal Canalului. (KA)

Turdus merula (Mierla neagră) și **Turdus philomelos** (Sturzul cântător). Câțeva perechi cuibăresc în fiecare an în tufe de **Prunus spinos**, în parte de amonte a Rezervației. (KA)

Locustella luscinioides (Grelușelul-de-stuf). După vocea masculilor din perioada nupțială deducem existența a 10-15 perechi clocitoare (KA). (PS) aprecia ca o specie frecventă, observă anual între anii 1939-1948. (NE) observă 6-8 ex. în 1964, în plin sezon de clocire.

Lusciniola melanopogon (Privighetoarea-de-baltă). După voce este prezentă în Rezervație. Posibil să cuibărească 1-2 perechi. (KA)

Acrocephalus schoenobeanus (Lăcar mic). Ca și în trecut, și astăzi passeriformele au condițiile cele mai favorabile de existență în stufărișele și zăvoaiele Rezervației. Se pare că nu sunt afectați de scăderea nivelului apei. Frecvent. Cuibărește. (KA)

Acrocephalus palustris (Lăcar-de-stuf). În trecut era mai frecvent. (PS) identifică precis în 16.05.1937, iar (NE) colectează un mascul la 22.05.1946. Astăzi este specia cea mai rară dintre lăcari. Cuibărește în număr redus. posibil 3-4 perechi. (KA)

Acrocephalus scirpaceus (Lăcar țârâiac). După observațiile din trecut era mai rar, astăzi este cel mai des întâlnit. Fenomen invers ca la specia precedentă. deși nu s-au studiat exact raporturile numerice între cele două specii este posibil ca lăcarul țârâiac să elimine treptat lăcarul-de-stuf și pe lăcarul mic. Frecvent. Cuibărește. (KA)

Acrocephalus arundinaceus (Lăcar mare). Până în anii '70 era o specie foarte comună. Preferă porțiuni cu trestie foarte puternică. În urma scăderii treptate al nivelului apei stuful s-a pipernicit și a fost atacat pe porțiuni întinse de mana stufului. S-a putut observa o scădere lentă a numărului perechilor clocitoare. Se întâlnesc și în alte zone cu stuf (la Barajul Gelu, barajul Calacea, în aval de Satchinez, ș.a.) cca 100 perechi clocitoare. (KA)

Hippolais icterina (Frunzăriță galbenă) și **Hippolais pallida** (Frunzăriță cenușie). Am observat de câteva ori în perioada cuibăritului, chiar și cu hrană în cioc în biotopul descris la **Erithacus**. Posibil să cuibărească ocazional 1-2 perechi. (KA)

Sylvia communis (Silvia cap-sur). (NE) remarcă ca o specie frecventă 6 ex. la o ieșire. Cuibărește regulat în apropierea rambleului de cale ferată, pe plop, porumbe și măcieșe. (KA)

Sylvia curruca (Silvie mică), **Sylvia atricapilla** (Silvie cap-negru) și **Sylvia borin** (Silvie-de-zăvoi) cuibăresc în număr mai redus decât specia precedentă. (KA)

Philooscopus collybita (Pitulice mică) cuibăresc 2-3 perechi, pe plop și pe sălcii. (KA)

Motacilla flava (Codobatura galbenă). În perioada cuibăritului se pot observa 2-3 ex. uneori cu hrană în cioc pe marginea Canalului. În migrație de primăvară (III-IV) zilnic se pot observa și 150 ex. (KA) Și (PS) observa cuibărind anual între 1938-1948.

Motacilla alba (Codobatură albă). În Rezervație cuibăresc regulat 1-2 perechi. Pe Valea Ierului posibil 15-20 perechi. (KA)

Motacilla flava feldegg (Codobatură-cap-negru). (NE) în 1964 aprecia ca rară, observă la 23.06 1 ex. În anii următori colectează câteva exemplare fără să prepare însă. În colecția Muzeului Banatului se află un balg mascul colectat de (LD) la 6.04.1913. Noi am observat în timpul pasajului de primăvară când staționează în zonă 5-6 ex. și câte trei săptămâni. Am constatat două tentative de cuibărire, în 1982 și 1985 când cele 5 ouă au fost distruse, în ambele cazuri în buruienile de pe marginea stufărișului, din nefericire în locuri des vizitate de turme de oi. Posibil să cuibărească pe Canal, în locuri mai puțin deranjante 1-2 perechi. (KA)

Muscicapa striata (Muscar sur). Se observă de regulă în timpul clocitului 2-3 ex, în zăvoaie de sălcii. Posibil cuibăritor în câteva perechi. (KA)

Lanius collurio (Sfrâncioc roșietic). Cuibărește, de preferință, în zona căii ferate, 3-5 perechi pe tufe de **Rosa canina** și 2-3 perechi pe tufe de **Prunus spinosa** din amonte Rezervației. (KA)

Lanius minor (Sfrâncioc-de vară). Cuibărește ocazional (1982, 1989, 1994) pe șirul de plop din Rezervație. (KA)

Sturnus vulgaris (Graur). Scorburile sălciilor bătrâne sunt monopolizate aproape în întregime de această specie. Posibil 25-30 perechi. La anumiți ani dispar aproape integral (?). În pasajul de toamnă se pot observa câteva mii de ex. În ierni blânde grupări mici hoinăresc în zonă. (KA)

Passer montanus (Vrabie-de-câmp). Cuibăresc 10-15 perechi. Comună. (KA)

Carduelis carduelis (Sticlete). 8-10 perechi cuibăresc în fiecare an pe plop și în livada de pomi fructiferi din vecinătatea Rezervației. (KA)

Carduelis chloris (Florinte). 4-5 perechi în același biotop.

Emberiza calandra (Presură sură). Pe rambleul căii ferate cuibăresc anual 3-5 perechi. Specie accesorie. (KA)

Emberiza citrinella (Presură galbenă). După cântecul masculilor, ar cuibări 2-3 perechi în zonele marginale ale Rezervației. (KA)

Emberiza schoeniclus (Presură-de-stuf). În Rezervație, după prezența masculilor 5-8 perechi, în aval de Satchinez 8-10 perechi clocitoare. În timpul iernii, din ferma nordică se pot observa și 20 ex. la o ieșire. (KA)

Concluzii

Compoziția florei și faunei Rezervației Ornitologice de la Satchinez s-a modificat pe parcursul timpului, proces ce nu s-a terminat. Insuficiența apei a generat și a accelerat modificarea și transformarea unor lanțuri trofice de bază. Populațiile de păsări clocitoare, astăzi peste 75 de specii, sunt supuse și ele unor schimburi dinamice în funcție de dinamica peisajului, al posibilităților de hrană și de cuibărit. Ca biocenoză unicat în vestul țării, în urma documentației noastre Rezervația Ornitologică de la Satchinez a fost inclusă pe lista europeană a arealelor deosebit de importante pentru păsări (Important Bird Area), ce înseamnă o garanție pentru protecția acestei zone în viitor.

THE HATCHING ORNITHOFAUNA OF THE ORNITHOLOGICAL RESERVATION SATCHINEZ, TIMIȘ DISTRICT

Summary

In the Ier Valley, 25 km north-west from Timișoara town, in the neighbourhood of Satchinez village, lies an ancient swamp complex, protected by law: The Ornithological Reservation Satchinez.

The swampy landscape decreased to critical dimensions for the ornithofauna, as a result of human activities. In this context the author resumes

and analyses the ornithological observations accomplished by Lintia Dionisie, Pascovschi Sergiu, Nadra Emil, Babuția Teodor, etc. in the period 1910-1971, adds his own observation accomplished in the period 1974-1995, and ascertains the following:

- The water, as a determinative and regulating factor in this ecosystem is deficient. The lack of water generates a fast clogging to a regrouping of the plants and animals communities which are living here.

- The protection zone is wholly missing. The surrounding ecosystems, exclusively agricultural grounds, are abundantly treated with chemical substances, and because of natural drainage the reservation water is polluted.

- Over 25% from ornithological fauna of Romania are birds species depending on the environment (lakes, swamps, reed).

- At the present, in the reservation of Satchinez and in the humid surrounding regions, it can be ascertained the presence of 78 hatching bird species and the same number of birds of passage and winter guests.

- With a high biological potential, with numerous and complex ecological niches, The Ornithological Reservation Stachinez remains a reference place regarding life and dynamics of many birds species, especially of the aquatic species.

- The reservation represents an unic ecosystem, comparing to the few water storage dams, ponds, decantation basins, rivers, pits with performant water and temporary humid zones which remained in the west part of Romania.

- As a conclusion of this observations it has proposed to strengthen, to extend the investigations, to refill with water some ponds, to plug some draining channels and to revise the gate systems.

BIBLIOGRAFIE

1. BABUȚIA, T., (1985) - Contribuții la cunoașterea ecologiei speciilor de păsări acvatice de importanță vânătorească și faunistică din vestul țării. Crisia, vol. XV, p. 531-564, Oradea
2. DOMBROWSKI, R.R., (1946) - Păsările României, vol. I, București
3. GRISELINI, F., (1926) - Istoria Banatului Timișan. Trad. de N. Bolocan, Timișoara
4. Kiss, A., (1996) - Caracterizarea cantitativă și calitativă a avifaunei Rezervației Ornitologice de la Satchinez, Jud. Timiș. Analele Banatului, st. Nat. vol. III, Timișoara
5. KISS, A., NEUMANN, H., (1985) - Observații ornitologice în perimetrul lacului de acumulare Murani (Județul Timiș). Ocrot. nat. și Med. Interconj., t. 33, vol. 2, p. 143-148, București.
6. LINTIA, D., (1939) - Protecția păsărilor, un anteproiect pentru organizarea

cercetărilor ornitologice în România. Bul. Com. Mon. Nat. An. VII, nr. 1-4, București

7. LINȚIA, D., (1944) - Catalogul sistematic al Faunei Ornitologice Române, Timișoara
8. LINȚIA, D., (1944) - Păsările din R.P.R., vol II și III, Ed. Acad. R.P.R., București
9. LINȚIA, D., DRĂGAN, N., (1936) - Das Banater Vegelparadies. Jad u. Hege, An I, nr. 1, p. 4-6
10. NADRA, E., (1962) - Rezervația Ornitologică de la Satchinez. Ocrot. Nat. vol. 6, p. 51-62, București
11. NADRA, E., (1964) - Păsări rare în rezervațiile naturale din Banat. Ocrot. Nat. vol. 8, p. 106-110, București
12. NADRA, E., IACOB, V., (1969) - Date parțiale privind fauna ornitologică din Valea Ierului (Banat). Ses. d. Com. St. Muz., decembrie 1964, St. Nat. Ed. Științ., p. 51-58, București
13. NEUMANN, H., (1982) - Aspecte noi privind situația păsărilor de apă în județul Timiș, Stud. și Com. vol. II, p. 459-472, Reghin
14. PAȘCOVSCHI, S., (1941) - O colonie de păsări interesantă. Carpații, An IX, nr. 4, București
15. PAȘCOVSCHI, S. - Cuibăritul stârcilor în jurul Timișoarei. Carpații, An X nr. 1, București
16. TĂLPEANU, M. - Situația păsărilor de apă în câmpia din vestul României. Realități și perspective. Rev. Muz. vol. VI, nr. 6, p. 527-531, București

Adresa autorului:

KISS ANDREI
Muzeul Banatului Timișoara
P-ța Huniade nr. 1
1900 Timișoara
România